



วิเคราะห์กลวิธีการประพันธ์และแนวคิดด้านคุณธรรมจริยธรรม ในกวีนิพนธ์ของอิหม่ามชาฟีอี¹

An Analysis of the Authoring Techniques and Concepts on Morality and Ethics of Imam Shāfi'ī 's Poetry.

Received 13 July, 2023

สมชาย เข็มมี²

Revised 30 October, 2023

Somchai Semmee

Accepted 3 November, 2023

บทคัดย่อ

งานวิจัยชิ้นนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและวิเคราะห์กลวิธีการประพันธ์ รวมถึงแนวคิดด้านคุณธรรมจริยธรรมในกวีนิพนธ์ของอิหม่ามชาฟีอี โดยนำเสนอผ่านการพรรณนาเชิงวิเคราะห์ ผู้วิจัยรวบรวมกวีนิพนธ์ของอิหม่ามชาฟีอีจากหนังสือรวมบทกวีของอิหม่ามชาฟีอี “ดีวานของอิหม่ามชาฟีอี (دِيْوَانُ الْإِمَامِ الشَّافِعِيِّ)” จำนวน 3 เล่ม ผลการศึกษาพบว่า อิหม่ามชาฟีอีใช้ท่วงทำนองในการประพันธ์กวีนิพนธ์ 10 ท่วงทำนอง และเลือกใช้อักษรอรัรวีย์เพื่อกำกับฉันทลักษณ์ทั้งหมด 19 อักษร ในด้านกลวิธีการประพันธ์พบว่า มีการใช้ภาพพจน์และการเลือกใช้คำในรูปแบบที่หลากหลาย ทั้งด้านการสื่อความหมายที่ทำให้ผู้อ่านมองเห็นภาพที่แฝงอยู่ในความหมายของบทกวีได้อย่างชัดเจน รวมถึงความสละสลวยของจังหวะทั้งสัมผัสนอกและสัมผัสใน ด้านเนื้อหาของกวีนิพนธ์ อิหม่ามชาฟีอีได้สอดแทรกแนวคิดด้านคุณธรรมจริยธรรมที่พึงปฏิบัติต่อตนเอง ครอบครัว ญาติมิตรและสังคมเอาไว้ในเนื้อหาบทกวีอย่างละเมียดละไม ซึ่งส่งผลให้ผู้อ่านได้ตระหนักคิดทั้งทางตรงและทางอ้อม ซึ่งแนวคิด

¹ บทความวิจัยชิ้นนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่อง “วิเคราะห์กลวิธีการประพันธ์และแนวคิดด้านคุณธรรมจริยธรรมในกวีนิพนธ์ของอิหม่ามชาฟีอี”

ซึ่งได้รับทุนอุดหนุนการวิจัย (ประเภทคณะ) จากคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ประจำปีงบประมาณ 2565

This article is part a research project titled “An Analysis of the Authoring Techniques and Concepts on Morality and Ethics of Imam Shāfi'ī 's Poetry”, funded as Faculty Grant by Faculty of Humanities, Ramkhamhaeng University, Fiscal year 2022

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สาขาวิชาภาษาอาหรับ ภาควิชาภาษาไทยและภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
Asst. Prof. Arabic Section, Department of The Department of Thai and Oriental Languages, Faculty of Humanities, Ramkhamhaeng University. e-mail: somchai@rumail.ru.ac.th.



ดังกล่าวสามารถนำมาเป็นแนวทางปฏิบัติสู่การเป็นผู้ที่มีศีลธรรมอันดี รวมถึงมีการสอดแทรกปรัชญาและหลักคำสอนผ่านการนำเสนอที่สะท้อนแนวคิดผ่านมุมมองของปราชญ์ผู้เคร่งครัดในหลักคุณธรรมมุ่งหวังในการสร้างค่านิยมที่ดีให้กับสังคมส่วนรวม อีกทั้งยังสนับสนุนให้มีการพัฒนาคุณภาพการศึกษาเพื่อให้มนุษย์เติบโตทั้งสมองและสติปัญญาควบคู่ไปกับคุณธรรมและจริยธรรมอันดีงาม

คำสำคัญ: กลวิธีการประพันธ์ อิหม่ามชาฟีอี แนวคิดด้านคุณธรรมจริยธรรม

Abstract

The purposes of this research are to study and analyze the authoring techniques as well as the concepts on morality and ethics of Imam Shāfi'ī's poetry to be presented through analytic descriptions. The researcher compiled Imam Shāfi'ī's poetic works from three anthologies entitled "Diwan Al-Imam Al- Shāfi'ī." The studies find that Imam Shāfi'ī employed a total of 10 metric variations in creating his poetic works and that he chose to make use of 19 Al-Rawi in order to administer his prosodic conventions. In terms of authoring techniques, the studies find that the imam-turned-poet employed figures of speech and various forms of wording in conveying the meanings to his readers in order for them to clearly see the pictures that inherently exist within his poetic works. In addition, included in his writing techniques is the sonic beauty of external rhymes and internal rhymes.

As for the subject matter of his poetic works, Imam Shāfi'ī inserted into his works the concepts of morality and ethics practicable towards man and man's own family, relatives and society in a gentle and smooth manner, and his approach thus made the readers come to reckon directly and indirectly. Such concepts could be applied as guidelines for being a person of good morals. Moreover, the imam-turned-poet also subtly added to his poetic works underlying philosophy and teaching principles through the presentations that reflected his lines of thought as a philosopher who was truly strict in moral principles, who expected to create good value for society in general and



who supported the development of quality studies for the growth of man both in brains and wisdom along the lines of good morality and ethics.

Keywords: The Authoring Techniques, Imam Shāfi‘ī, Concepts on Morality and Ethics

1. บทนำ

กวีนิพนธ์อาหรับมีประวัติความเป็นมาอันยาวนานและเป็นเสมือนภาพสะท้อนของสังคม วัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชาวอาหรับ เป็นงานศิลปะที่ช่วยถ่ายทอดความคิด ทศนคติตลอดจน จินตนาการของผู้ประพันธ์ ผสมผสานกับความประณีตในการเลือกสรรลีลาภาษาและท่วงทำนองในการรังสรรค์ผลงานการประพันธ์ที่ทรงคุณค่าให้ผู้อ่านสามารถตีความและทำความเข้าใจในสิ่งที่ผู้เขียน ต้องการที่จะถ่ายทอดออกมาได้อย่างลึกซึ้ง

อิหม่ามชาฟีอียีนันักวิชาการ นักเขียน และนักประพันธ์ที่ชาวมุสลิมทั่วโลกรู้จักเป็นอย่างดี มีผลงานเป็นที่ประจักษ์ต่อสายตาผู้คนทั้งหลาย ไม่ว่าจะเป็นตำราวิชาการแขนงต่าง ๆ หนังสือรวมบท กวี โดยเฉพาะอย่างยิ่งท่านเป็นเจ้าของสำนักคิด “อัชชาฟีอีย” ที่มีชื่อเสียงและเป็นที่ยอมรับของมุสลิม ทั่วไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งมุสลิมในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เช่น มาเลเซีย อินโดนีเซีย บรูไนดารุสซาลาม ฟิลิปปินส์ รวมถึงประเทศไทย

เมื่อศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับอิหม่ามชาฟีอีย ส่วนใหญ่ผู้วิจัยมักจะศึกษาในเชิงวิชาการ ทางด้านของนิติศาสตร์อิสลามและการอธิบายคำภีร์อัลกุรอาน ทั้งในด้านการตีความ มุมมองการ วิจัยประเด็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับหลักนิติบัญญัติของอิสลาม ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษา ความสามารถในการประพันธ์กวีนิพนธ์ของอิหม่ามชาฟีอีย ซึ่งนอกจากจะทราบถึงกลวิธีการประพันธ์ กวีนิพนธ์ของอิหม่ามชาฟีอียแล้ว ยังทราบถึงแนวคิดด้านคุณธรรมจริยธรรมที่ถูก สอดแทรกอยู่ในกวีนิพนธ์ของท่านอีกทางหนึ่งด้วย

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์กลวิธีการประพันธ์กวีนิพนธ์ของอิหม่ามชาฟีอีย
2. เพื่อวิเคราะห์แนวคิดด้านคุณธรรมจริยธรรมในกวีนิพนธ์ของอิหม่ามชาฟีอีย



3. วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

เนื้อหาในส่วนของวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องนี้จะกล่าวถึงประเภท องค์ประกอบ แนวคิดและเป้าหมายของกวีนิพนธ์อาหรับ รวมถึงงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับอิหม่ามชาฟีอี ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

3.1 กวีนิพนธ์อาหรับสามารถแบ่งตามกลวิธีการประพันธ์ เป็น 4 ประเภทหลัก ได้แก่

(1) กวีนิพนธ์แบบอะมูดียฺ (الشَّعْرُ الْعُمُودِيّ) กวีนิพนธ์เครื่องฉันทลักษณ์แบบดั้งเดิม เป็นกวีนิพนธ์ที่ผู้ประพันธ์จะใช้ท่วงทำนองและฉันทลักษณ์เดียวกันทั้งบท (มุสตอฟา อะลียีกาซิม, 2018, หน้า 131) แต่ละบาทจะประกอบไปด้วยวรรคต้น (صَدْرٌ) และวรรคหลัง (عَجْرٌ) มีการผสมผสานระหว่างแนวคิดและเนื้อหาที่ผู้ประพันธ์ต้องการสื่อสารกับผู้ฟัง และมักมีการสอดแทรกเนื้อหาอื่น ๆ เข้ามาด้วย

(2) กวีนิพนธ์แบบหุรร (الشَّعْرُ الْحُرُّ) กวีนิพนธ์อิสระ หรือ กวีนิพนธ์ไม่เคร่งฉันทลักษณ์ เป็นกวีนิพนธ์ที่แพร่หลายในหมู่นักประพันธ์ในช่วงศตวรรษที่ 19 เรื่อยมา กวีนิพนธ์ประเภทนี้ยังคงยึดฉันทลักษณ์และท่วงทำนองตามแบบกวีนิพนธ์อะมูดียฺ แต่มีการผสมผสานระหว่างท่วงทำนองและฉันทลักษณ์ที่หลากหลายในบทกวีบทเดียวกัน (มุสตอฟา อะลียีกาซิม, 2018, หน้า 131-132) และมีการตัดทอนองค์ประกอบของบทกวีบางประการ เนื้อหาและแนวคิดของกวีนิพนธ์ประเภทนี้มักสอดประสานกันทั้งบท เนื้อหาส่วนใหญ่เน้นหนักไปทางด้านปรัชญาและการดำเนินชีวิต สะท้อนมุมมองปัญหาด้านสภาพความเป็นอยู่ มีการใช้ภาพพจน์และสัญลักษณ์ในการนำเสนอทำให้ผู้ฟังต้องตีความเพื่อทำความเข้าใจ (นาซิก อัลมะลาอิกะฮ์, 1965, หน้า 40)

(3) กวีนิพนธ์แบบรูกบาอียาด (شِعْرُ الرُّبَاعِيَّاتِ) กวีนิพนธ์สองบาท เป็นรูปแบบการประพันธ์กวีนิพนธ์ที่ได้รับอิทธิพลมาจากเปอร์เซีย มุฮัมหมัด อาลี ธานาวี (1996, เล่ม 1, หน้า 842) ได้นิยามบทกวีลักษณะนี้ว่า “กวีนิพนธ์ที่ประกอบขึ้นมาจากคำประพันธ์สี่วรรค สองบาท ซึ่งทั้งสองบาทนั้นสอดคล้องกันในด้านผังของท่วงทำนองและฉันทลักษณ์” เป็นบทกวีที่มีท่วงทำนองเป็นเอกลักษณ์ เนื้อหากระชับสั้นสะท้อนให้เห็นประสบการณ์ของผู้ประพันธ์ตามความเชื่อ ทศนคติ มุมมองความรัก ความสนุกสนานเพลิดเพลิน ความเจ็บปวดและความอยู่ดีธรรมต่าง ๆ ปัจจุบันกวีนิพนธ์ประเภทนี้มักมีการประพันธ์เพื่อนำไปประกอบการแสดงละครเวที

(4) กวีนิพนธ์แบบมันซูร (الشَّعْرُ الْمَنْثُورُ) กวีนิพนธ์ไร้ฉันทลักษณ์ กวีนิพนธ์ประเภทนี้ได้รับอิทธิพลมาจากการประพันธ์กวีนิพนธ์แบบตะวันตก เป็นบทกวีไร้ท่วงทำนองและฉันทลักษณ์จนกล่าวได้ว่าเป็นเพียงงานประพันธ์ที่เรียงร้อยถ้อยคำด้วยประโยคสั้น ๆ ผ่านการจัดระเบียบถ้อยคำ



ให้เกิดความคล่องจงเกิดเป็นวรรณคดีย่อย ๆ เท่า ๆ กัน มักมีการซ้ำคำ หรือซ้ำประโยคเพื่อต่อย้ำแนวคิดของผู้ประพันธ์ เนื้อหาของกวีนิพนธ์ประเภทนี้จะมีความกลมกลืนร่วมสมัย โดยบรรดานักวิจารณ์บางส่วนถือว่าคำประพันธ์ประเภทนี้เป็นเพียงร้อยแก้วที่มีจังหวะสัมผัสที่คล้ายบทกวีเท่านั้น นับเป็นบทกวีอีกประเภทหนึ่งที่ช่วยสร้างสีสันให้กับวงการวรรณกรรมอาหรับในฐานะบทกวีรูปแบบใหม่ซึ่งเหล่านักวิจารณ์ยังคงถกเถียงกันเรื่อยมาจวบจนถึงปัจจุบัน (นาซิก อัลมะลาอิกะฮ์, 1965, หน้า 182)

3.2 กวีนิพนธ์อาหรับสามารถแบ่งโดยพิจารณาเนื้อหาของบทกวีเป็น 3 ประเภท ได้แก่

(1) กวีนิพนธ์แบบชินาอียฺ (الشِّعْرُ الْغِنَائِيّ) กวีนิพนธ์ประเภทนี้จะมีความโดดเด่นด้านความเชื่อมโยงของท่วงทำนองและจังหวะสัมผัส เมื่อฟังแล้วคล้ายกับจังหวะของเสียงเพลงหรือบทลำนํ้า จึงเรียกบทกวีประเภทนี้ว่า “บทกวีชินาอียฺ” ซึ่งมีความหมายว่า “บทกวีเพลง” เป็น กวีนิพนธ์แบบดั้งเดิมที่สืบทอดกันมาตั้งแต่ยุคญาฮิลียะฮ์ เป็นบทกวีที่ชาวอาหรับก่อนยุคอิสลามนิยมนำมาขับลำนํ้าประกอบเครื่องดนตรีโบราณ อาทิ กลองหน้าเดียว หรืออุปกรณ์ให้จังหวะอื่น ๆ เนื้อหาจะสื่อถึงความรู้สึกนึกคิดและจินตนาการของผู้ประพันธ์ในอารมณ์ต่าง ๆ เช่น ความรัก การพลัดพราก การแสดงความกตัญญูกตเวที การสวดอ้อนวอนหรือสรรเสริญพระผู้เป็นเจ้า (เซากียฺ ฎอยฟ์, ม.ป.ป., หน้า 37-38)

(2) กวีนิพนธ์แบบมัสรออียฺ (الشِّعْرُ الْمَسْرُوحِيّ) กวีนิพนธ์ประเภทนี้ได้รับอิทธิพลมาจากวรรณกรรมตะวันตก ซึ่งวิวัฒนาการมาจากละครเวที เป็นกวีนิพนธ์ที่ประพันธ์ขึ้นมาเป็นเรื่องราว มีเนื้อหาที่ร้อยเรียงเป็นลำดับ บทกวีแต่ละช่วงจะถูกนำเสนอผ่านตัวผู้แสดงในบทบาทต่าง ๆ กวีนิพนธ์ประเภทนี้มักเลือกใช้กวีนิพนธ์แบบหุรรฺ หรือแบบมันซุรฺในการดำเนินเรื่อง ใช้ถ้อยคำที่เรียบง่าย มีการสอดแทรกจินตนาการหรือเรื่องราวที่เป็นตำนานที่เกินจริง ผู้แสดงจะมีอุปกรณ์ประกอบเข้ามาช่วยในการถ่ายทอดสิ่งต่าง ๆ เหล่านั้นได้อย่างสมจริง

(3) กวีนิพนธ์แบบมัลละหะมียฺ (الشِّعْرُ الْمَلْحَمِيّ) บทกวีมหากาพย์ พบได้ในวรรณกรรมอาหรับยุคใหม่ซึ่งได้รับอิทธิพลมาจากวรรณกรรมของชาวกรีก เป็นบทกวีที่มีเนื้อหาโครงสร้างเรื่องราวที่ซับซ้อนและตัวละครที่หลากหลาย ส่วนใหญ่จะผูกเนื้อหาของเรื่องกับเรื่องราวปรัมปรา เรื่อง ภูตผีปิศาจ หรือเรื่องราวเกี่ยวกับเทพเจ้า แต่ก็ได้สอดแทรกเรื่องเกี่ยวกับขนบธรรมเนียมประเพณี วิถีชีวิต การเมือง ศาสนา และศิลปะแขนงต่าง ๆ เอาไว้ด้วย



3.3 องค์ประกอบของกวีนิพนธ์อาหรับ

(1) กอศิเดฮ์ (الْقَصِيدَةُ) บทกวีหมวดหนึ่งที่ถูกประพันธ์โดยประกอบไปด้วยบาทต่าง ๆ มีฉันทลักษณ์เดียวกันและใช้ผังของท่วงทำนองเดียวกันทั้งบท เนื้อหาของกวีที่รวมอยู่ในกอศิเดฮ์เดียวกันนั้นต้องมีความเชื่อมโยงสัมพันธ์กันสะท้อนให้เห็นแนวคิดและเป้าหมายของกวี

(2) อัลกอฟิยะฮ์ (الْقَافِيَةُ) คือกลุ่มพยางค์ที่อยู่ท้ายคำของบทกวีแต่ละบาท ซึ่งเป็นสัมผัสบังคับของกวีนิพนธ์อาหรับแต่ละบท ถือเป็นฉันทลักษณ์ของกวีนิพนธ์อาหรับ

(3) อัลบะหฺร์และอัลวَحْنَ (الْبَحْرُ وَالْوَحْنُ) อัลบะหฺร์ คือผังของท่วงทำนองที่ใช้วัดความสมดุลของกวีนิพนธ์อาหรับ ประกอบไปด้วยกลุ่มคำที่ใช้เป็นต้นแบบซึ่งได้รับการจัดเรียงตามลำดับของผังแต่ละท่วงทำนอง กวีต้องจัดระเบียบกวีนิพนธ์ของตนให้เป็นตามแนวทางตามผังของท่วงทำนองที่ตนได้เลือกไว้ ซึ่งท่วงทำนองเหล่านี้จะทำให้บทกวีมีความพริ้วไหวและมีจังหวะสัมผัสที่น่าฟัง

อัลวَحْنَ คือจังหวะหรือสัมผัสของบทกวีที่เกิดจากการเรียงร้อยถ้อยคำให้เป็นไปตามผังของท่วงทำนอง โดยกวีจะเรียงร้อยบทประพันธ์ของเขาไปตามท่วงทำนอง บะหฺร์ (ที่ตนได้เลือกไว้ และเมื่อประพันธ์ได้อย่างถูกต้องกวีบทนั้นจะเกิดสัมผัสและจังหวะตามมา

3.4 แนวคิดและเป้าหมายของการประพันธ์กวีนิพนธ์อาหรับนั้นมีหลากหลายประเภท ส่วนหนึ่งจากเป้าหมายของการประพันธ์ มีดังนี้ (อุมร์ ฟิรรูค, 1981, หน้า 81-84, 360, 368)

(1) อัลวَحْف (الْوَحْفُ) กวีนิพนธ์เชิงพรรณนา การพรรณนาเป็นเป้าหมายทางกวีที่ได้รับคามนิยมเป็นอย่างมากจากชาวอาหรับ ซึ่งส่วนใหญ่จะพบเป็นการพรรณนาถึงธรรมชาติรอบตัวสถานที่ หรือบุคคล ซึ่งชื่นชมและความลุ่มลึกในการพรรณนานั้นจะเป็นตัวชี้วัดความสามารถของกวีด้วย

(2) อัลมัตห์ (الْمَتْحُ) กวีนิพนธ์แนวสรรเสริญ การประพันธ์บทกวีแนวสรรเสริญนั้นถือเป็นการแสดงออกถึงการให้เกียรติ ไม่ว่าจะเป็นการสรรเสริญบุคคลหรือเผ่าหนึ่งเผ่าใด เนื้อหาของบทกวีนั้นบ้างก็เป็นการสรรเสริญรูปลักษณ์ภายนอก สรีระ ความงาม หรือการยกย่องคุณลักษณะอันดีงาม เช่น ความใจบุญ ความเอื้อเฟื้อ ความโอบอ้อมอารี ความกล้าหาญ เป็นต้น

(3) อัลฮิญาอ์ (الْهَجَاءُ) กวีนิพนธ์แนวเสียดสี เป็นบทกวีที่มีเป้าหมายในการโจมตีหรือให้ร้ายบุคคลหรือกลุ่มคน โดยการพรรณนาถึงข้อบกพร่องของฝ่ายตรงข้าม วิเคราะห์การกระทำหรือคุณลักษณะอันไม่พึงประสงค์ หรือวิพากษ์ประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม ปัจจุบันกวีนิพนธ์ประเภทนี้ได้วิวัฒนาการกลายเป็นการเสียดสีเชิงล้อเลียนเพื่อความขบขัน และมีการแสดงทัศนคติแนวเสียดสี



การเมืองการปกครองด้วย นอกจากนี้ยังปรากฏบทกวีแบบนะกออิฏ (النَّغَائِضُ) ซึ่งถือเป็นการตอบโต้กันทางบทกวีที่ต่างฝ่ายต่างยึดเอาฉันทลักษณ์และท่วงทำนองเดียวกันกล่าวโต้ตอบกันไปมา

(4) อรริชาอ์ (الرِّشَاءُ) กวีนิพนธ์แนวรำพึงรำพัน เป็นบทกวีที่มีการรำพันถึงผู้ที่ล่วงลับ คนรักที่ต้องพลัดพราก หรือภูมิลาเนาที่ถวิลหา เป็นบทกวีที่ถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึกอย่างลุ่มลึกเลือกใช้ถ้อยคำที่สะท้อนอารมณ์ของผู้ฟัง ส่วนใหญ่จะเรียงลำดับเนื้อหาโดยเริ่มจากการกล่าวถึงสัจธรรมความเป็นไปของโลก ตามด้วยคุณงามความดีของบุคคลที่ล่วงลับ และปลอบโยนบรรดาผู้ที่สูญเสีย

(5) อัลฆ่อซัล (الْغَزَلُ) กวีนิพนธ์เชิงเกี้ยวพาราสี เป็นบทกวีที่กล่าวถึงความงามของหญิงอันเป็นที่รัก โดยการพรรณนาถึงจุดเด่นของนางให้ผู้ฟังเกิดอารมณ์ร่วม บางครั้งจะลงท้ายด้วยความรู้สึกสิ้นหวังของตัวกวีเองที่ไม่คู่ควรกับสตรีนางนั้น กวีนิพนธ์ประเภทนี้มีทั้งการเกี้ยวพาราสีแบบสุภาพด้วยถ้อยคำที่อ่อนโยน และการหยอกล้อเกี้ยวพาราสีแบบโจ่งแจ้งด้วยถ้อยคำที่ไม่เหมาะสม ในปัจจุบันกวีนิพนธ์แนวนี้ไม่ได้จำกัดเฉพาะสตรีอันเป็นที่รัก แต่ยังครอบคลุมไปถึงการกล่าวถึงสตรีในฐานะแม่และในฐานะพี่หรือน้องสาวอีกด้วย

(6) อัลฟักร์ (الْفُكْرُ) บทกวีแห่งความภาคภูมิใจ กวีนิพนธ์ประเภทนี้มีเนื้อหาแสดงออกถึงความภาคภูมิใจ ความรักในมาตุภูมิ กระตุ้นให้เกิดจิตใจที่ฮึกเหิมเพื่อปกป้องอธิปไตยและประกาศศักดิ์ของเผ่าของตนให้โลกได้รับรู้ เป็นกวีนิพนธ์ที่นิยมมากในหมู่ชาวอาหรับดั้งเดิม เนื้อหาจะพรรณนาถึงความกล้าหาญชาญชัย คุณงามความดี ความซื่อสัตย์ ความเอื้ออาทร หรือความภาคภูมิใจในเชื้อสายวงศ์ตระกูลและสถานะทางสังคมของกลุ่มชนที่เป็นพวกพ้องและเครือญาติของกวี

(7) อัชชัควา และเอียะอ์ดิซาร์ (الشَّكْوَى وَالْإِعْدَاءُ) กวีนิพนธ์แนวร้องทุกข์ บทกวีแนวร้องทุกข์ติดต่อความทุกข์ยากลำเค็ญมักจะเป็นบทกวีที่มีความซาบซึ้ง กินใจ และสะท้อนอารมณ์ซึ่งเหล่านักกวีอาหรับมักจะถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึกเหล่านี้ออกมาได้อย่างน่าฟัง เนื้อหาบทกวีจะสะท้อนความเจ็บปวด ความเศร้า หรือหมดหวัง ไม่ว่าจะโดยปัญหาส่วนตัว ปัญหาสังคม วิฤติทางการเมือง หรือการติดต่อต่อกาลเวลาหรือโชคชะตา

(8) อัลหิกมะฮ์ (الْحِكْمَةُ) กวีนิพนธ์เชิงวิพากษ์ปัญหาและอัสนุขหวัลอิรซาด (النُّصْحُ وَالْإِزْشَادُ) กวีนิพนธ์เชิงให้คำแนะนำและคำสอน เป็นกวีนิพนธ์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับหลักคำสอนที่ก่อให้เกิดปัญญา มีการใช้หลักจิตวิทยาควบคู่ไปกับการสอดแทรกเนื้อหาเพื่อการตักเตือนและชี้แนะให้เห็นหนทางที่ถูกต้อง เป็นบทกวีที่สะท้อนประสบการณ์อันยาวนานของผู้ประพันธ์ โดยใช้ถ้อยคำที่ได้รับ



การเรียงร้อยมาอย่างประณีตและตรงเป้าหมาย มีการอุปมาที่ละเอียดอ่อนและชัดเจน ทำให้ผู้ฟังได้คิดพิจารณาและทบทวนตนเอง

(9) อัศลิยาสะฮ์ (السَّيَّاسَةُ) กวีนิพนธ์แนวการเมือง กวีนิพนธ์ประเภทนี้จะสะท้อนให้เห็นแนวคิดทางการเมืองของกวี เหล่ากวีชาวอาหรับมักใช้บทกวีแนวนี้ในการเผยแพร่อุดมการณ์ทางการเมือง มีการประพันธ์บทกวีตอบโต้กันไปมาระหว่างกวีที่มีความเห็นทางการเมืองไม่ตรงกัน ซึ่งเป็นการถกเถียงทางบทกวีที่แสดงให้เห็นถึงความสามารถของเหล่ากวีได้เป็นอย่างดี ในปัจจุบันกวีนิพนธ์แนวการเมืองจะมีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับประชาธิปไตย เรียกร้องให้มีเสรีภาพในการแสดงออก และต่อต้านลัทธิล่าอาณานิคม รวมไปถึงการต่อต้านระบอบการปกครองที่ทุจริตและกดขี่ประชาชน

(10) อัลละฮ์ วัลมะญูน วัลคัมรียะฮ์ (اللَّهُو وَالْمَجُونُ وَالْكَمْرِيَّةُ) กวีนิพนธ์ที่กล่าวถึงความเปลี่ยวเหงาและสุราเมรัย เป็นกวีนิพนธ์อีกประเภทหนึ่งที่ได้รับคามนิยมจากชาวอาหรับในยุคก่อนอิสลาม และกลับมาได้รับความนิยมอีกครั้งในยุคราชวงศ์อับบาซียะฮ์ เนื่องจากเป็นยุคที่บ้านเมืองมีเสถียรภาพ มีความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจ ทำให้เหล่ากวีมักจะพรรณนาถึงเรื่องของสุรายาเมา ความฟุ้งเฟ้อฟุ่มเฟือย และการใช้ชีวิตที่หรูหราสะดวกสบาย

(11) อัลญู่อะบือยะฮ์ (الطَّبِيعَةُ) กวีนิพนธ์เชิงพรรณนาถึงธรรมชาติ กวีในยุคก่อนอิสลามนั้นมักจะพรรณนาถึงสรรพสัตว์ที่พวกเขาใช้เป็นพาหนะในชีวิตประจำวันของพวกเขา เช่น อูฐ ลา และม้า อีกทั้งยังพรรณนาถึงสภาพภูมิประเทศที่เขาพำนัก หรือสถานที่ที่กวีเดินทางผ่านมาอันประกอบไปด้วยทะเลทรายอันกว้างและภูเขาอันน้อยใหญ่ต่าง ๆ ที่ดูสวยงามละลานตา ธรรมชาติเหล่านั้นได้สร้างแรงบันดาลใจให้กับเหล่ากวีในการที่จะกลั่นกรองถ้อยคำออกมาจากมุมมองอันละเอียดละไม

(12) อัซซุฮ์ดุ (الزُّهْدُ) กวีนิพนธ์ที่เกี่ยวกับการบำเพ็ญเพียรและการใช้ชีวิตแบบสมถะ กวีนิพนธ์แนวนี้เป็นกวีนิพนธ์เชิงคำสอน คำตักเตือน คำแนะนำ มักใช้สำนวนที่เข้าใจง่าย ความหมายชัดเจน เพราะบทกวีประเภทนี้ต้องการสื่อสารกับผู้คนทั่วไป มักเป็นบทกวีที่ไม่ยาวมาก เพื่อให้สามารถเข้าถึงผู้ฟังได้ง่าย

3.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับอิหม่ามซาฟิอีย์

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับอิหม่ามซาฟิอีย์ พบว่าอิหม่ามซาฟิอีย์เป็นผู้ที่มีความรู้เชี่ยวชาญในวิชาการและศาสตร์ในแขนงต่าง ๆ ทั้งด้านนิติศาสตร์อิสลาม ด้านหลักการอธิบายอัลกุรอานและอัลหะดีษ ด้านภาษาและวรรณคดีอาหรับ มุฮัมหมัด ฮาฟิซ อัชชะรีดะฮ์ (2012) ศึกษาเรื่อง “บทบาททางกวีของอิหม่ามซาฟิอีย์” พบว่า อิหม่ามซาฟิอีย์มีชีวิตอยู่ในยุคสมัยที่



รุ่งเรืองที่สุดในด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านการเมืองการปกครอง ด้านสังคมซึ่งรวมถึงวัฒนธรรม การศึกษาและศาสนา แต่ที่สำคัญที่สุดยุคดังกล่าวเป็นยุคที่ศิลปะวิทยาการแขนงต่าง ๆ มีวิวัฒนาการอย่างมาก อิหม่ามชาฟีอีมีความเชี่ยวชาญศาสตร์ด้านภาษาอาหรับรวมถึงวรรณคดีอาหรับ เนื่องจากท่านได้เคยใช้ชีวิตในวัยเด็กช่วงเวลาหนึ่งกับชาวอาหรับชนบทเผ่า “ฮุซัยล์” ซึ่งนับว่าเป็นชาวอาหรับที่สามารถรักษาภาษาอาหรับดั้งเดิมเอาไว้ได้ จึงทำให้ท่านมีทักษะทางภาษาอาหรับที่ลุ่มลึกและชัดเจน

ตะลาล กาชิม อาบีด (2016) ศึกษาเรื่อง “คุณค่าของการศึกษาในกวีนิพนธ์ของอิหม่ามชาฟีอี” พบว่า อิหม่ามชาฟีอีได้พัฒนาแนวความคิดด้านการศึกษาโดยมีพื้นฐานมาจากหลักธรรมคำสอนทางศาสนาจนถึงระดับทฤษฎีเพื่อนำสู่การปฏิบัติ แนวคิดด้านการศึกษาของอิหม่ามชาฟีอีเชื่อมโยงกับการดำเนินชีวิต โดยถือว่าการศึกษานั้นต้องเป็นการศึกษาตลอดชีวิตและถือว่าสถาบันครอบครัวคือสถาบันหลักที่จะอบรมและชี้นำหนทางที่ถูกต้องให้กับเยาวชน

4. ขอบเขตการวิจัย

การศึกษากลวิธีการประพันธ์กวีนิพนธ์และแนวคิดด้านคุณธรรมจริยธรรมในกวีนิพนธ์ของอิหม่ามชาฟีอี ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลจากหนังสือรวมบทกวีของอิหม่ามชาฟีอี จำนวน 3 เล่ม ได้แก่ ตีวานของอิหม่ามชาฟีอี (دِيْوَانُ الْإِمَامِ الشَّافِعِيِّ) รวบรวมโดยมุฮัมหมัด อะฟีฟ อัชชะอ์บีย (مُحَمَّدُ أَفِيْفُ الْأَشَّاعِي) ตีวานของอิหม่ามชาฟีอี (دِيْوَانُ الْإِمَامِ الشَّافِعِيِّ) รวบรวมและเรียบเรียงโดย มุฮัมหมัด อิบรอฮีม สุลเลม (مُحَمَّدُ ابْرَاهِيْمُ سُلَيْم) และตีวานของอิหม่ามชาฟีอี (دِيْوَانُ الْإِمَامِ الشَّافِعِيِّ) รวบรวมโดย มุฮัมหมัด अबْدُ الْمُنْعِمِ خَفَاجِي (مُحَمَّدُ عَبْدُ الْمُنْعِمِ خَفَاجِي)

5. วิธีดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนการดำเนินการศึกษาและวิเคราะห์กวีนิพนธ์ของอิหม่ามชาฟีอีมีขั้นตอนดังนี้

5.1 ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกลวิธีการประพันธ์กวีนิพนธ์อาหรับ และเอกสารที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดในการประพันธ์บทกวีประเภทคุณธรรมจริยธรรมรวมถึงงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับอิหม่ามชาฟีอี

5.2 รวบรวมและคัดแยกข้อมูลจากตีวานของอิหม่ามชาฟีอีทั้ง 3 เล่ม ได้แก่ ตีวานของอิหม่ามชาฟีอี (دِيْوَانُ الْإِمَامِ الشَّافِعِيِّ) รวบรวมโดยมุฮัมหมัด อะฟีฟ อัชชะอ์บีย จำนวน 136 บท ตีวานของอิหม่ามชาฟีอี (دِيْوَانُ الْإِمَامِ الشَّافِعِيِّ) รวบรวมและเรียบเรียงโดย มุฮัมหมัด อิบรอฮีม สุลเลม



จำนวน 155 บท และตีความของอิหม่ามชาฟีอีย์ (الإمام الشافعي) รวบรวมโดย มุฮัมหมัด อับดุลมุ
นอิม เคาะฟาญี จำนวน 165 บท

5.3 วิเคราะห์กลวิธีการประพันธ์กวีนิพนธ์ของอิหม่ามชาฟีอีย์ โดยจะพิจารณาใน 2 ด้าน
คือ (1) ด้านท่วงทำนองและรูปแบบฉันทลักษณ์ (2) ด้านภาพพจน์และการใช้คำ

5.4 วิเคราะห์แนวคิดด้านคุณธรรมจริยธรรมในกวีนิพนธ์ของอิหม่ามชาฟีอีย์ ผู้วิจัยจะ
พิจารณาใน 5 ด้าน คือ (1) ด้านศีลธรรมจรรยา (2) ด้านคุณค่าการศึกษา (3) ด้านคุณค่าชีวิตและ
ความเป็นมนุษย์ (4) บทกวีแห่งวิทย์ปัญญาและปรัชญาชีวิต (5) ด้านคุณค่าทางจิตวิญญาณ

5.5 สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

6. ผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์กลวิธีการประพันธ์และแนวคิดด้านคุณธรรมจริยธรรมในกวีนิพนธ์ของ
อิหม่ามชาฟีอีย์ ผู้วิจัยจำแนกการวิเคราะห์ออกเป็น 2 หมวด ได้แก่ การวิเคราะห์กลวิธีการประพันธ์
กวีนิพนธ์ และวิเคราะห์แนวคิดด้านคุณธรรมจริยธรรม ผลการวิเคราะห์มีดังนี้

6.1 การวิเคราะห์กลวิธีการประพันธ์กวีนิพนธ์ของอิหม่ามชาฟีอีย์

ผู้วิจัยแบ่งการศึกษาวิเคราะห์ประเด็นดังกล่าวออกเป็น 2 ด้าน ได้แก่ ด้านท่วงทำนอง
และรูปแบบฉันทลักษณ์ ด้านภาพพจน์และการใช้คำ ผลการวิจัยมีดังนี้

6.1.1 ด้านท่วงทำนองและรูปแบบฉันทลักษณ์

การวิเคราะห์จำแนกท่วงทำนอง (الْبَحْرُ وَالْوَزْنُ) พบว่าอิหม่ามชาฟีอีย์เลือกใช้
ท่วงทำนองต่าง ๆ ในการประพันธ์กวีนิพนธ์ทั้งหมด 10 ท่วงทำนอง โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย
ได้แก่ อักฎอวี้ล (الطَوِيلُ) อัลบะซี้ฏ (الْبَسِيطُ) อัลกามัล (الْكَامِلُ) อัลวาฟิร (الْوَافِرُ) อัลค็อฟิฟ (الْخَفِيفُ)
อัลมุตะกอริบ (الْمُتَقَارِبُ) อัลสสะเรียฮ์ (السَّرِيعُ) อัลรอมัล (الرَّمْلُ) อัลร็อญ (الرَّجَزُ) และอัลมุน
สะเรียฮ์ (الْمُنْسَرَحُ) ซึ่งโดยส่วนใหญ่จะปรากฏในรูปแบบของบทกวีสั้นไม่ว่าจะเป็นมักญอะฮ์
(الْمَقْطُوعَةُ) คือบทกวีที่ประกอบขึ้นมาจากกวีนิพนธ์ตั้งแต่ 2 บาทขึ้นไปแต่ไม่เกิน 6 บาท นุดพะฮ์
(النُّفْثَةُ) คือกวีนิพนธ์ที่ประกอบมาจากบทกวีเพียง 2 บาท และยะติม (الْيَتِيمُ) คือกวีนิพนธ์ที่กวี
ประพันธ์ขึ้นมาเพียงบาทเดียว มากกว่าจะประพันธ์กวีนิพนธ์แบบก๊อศิเดฮ์ (الْقَصِيدَةُ) ซึ่งเป็นกวีนิพนธ์
ยาวที่มีจำนวนตั้งแต่ 7 บาทขึ้นไป โดยมีรายละเอียดการใช้ท่วงทำนองต่าง ๆ ในหนังสือรวมบทกวีทั้ง
3 เล่ม ดังนี้



การใช้ท่วงทำนองอิฎฏอวี้ล (الطَوِيل) ซึ่งเป็นสัมผัสคู่ (الْمَزْدُوجُ) อันประกอบมาจาก (فَعُولُنْ مَفَاعِلُنْ) พะอูลุน มะฟาอีลุน มีการนำมาใช้มากที่สุด โดยจำแนกจากหนังสือรวมบทกวีที่รวบรวมโดยมุฮัมหมัด อะฟีฟ อัชชะอ์บียี จำนวน 174 บท และตีความที่รวบรวมและเรียบเรียงโดยมุฮัมหมัด อิบรอฮีม สุเลม จำนวน 200 บท รวบรวมโดย มุฮัมหมัด अबดุลมุโนิม เคาะฟาญียี จำนวน 151 บท

ส่วนท่วงทำนองที่อิหม่ามชาฟีอียีได้นำมาใช้มากเป็นลำดับที่สองคือ อัลบะซี้ต (الْبَسِيطُ) จากการจำแนกพบว่าหนังสือรวมบทกวีที่รวบรวมโดยมุฮัมหมัด อิบรอฮีม สุเลม จำนวน 90 บท ส่วนตีความที่รวบรวมโดยมุฮัมหมัด अबดุลมุโนิมเคาะฟาญียี จำนวน 99 บทและตีความที่รวบรวมโดยมุฮัมหมัด อะฟีฟ อัชชะอ์บียี 90 บท

ลำดับที่สามคือท่วงทำนองอัลกามัล (الْكَامِلُ) จากหนังสือรวมบทกวีที่รวบรวมโดยมุฮัมหมัด อิบรอฮีม สุเลม จำนวน 85 บท ตีความที่รวบรวมโดยมุฮัมหมัด अबดุลมุโนิม เคาะฟาญียี จำนวน 88 บท และตีความที่รวบรวมโดยมุฮัมหมัด อะฟีฟ อัชชะอ์บียี มีจำนวน 79 บท

ลำดับที่สี่คือท่วงทำนองอัลวาฟิร (الْوَافِرُ) พบในหนังสือรวมบทกวีที่รวบรวมโดยมุฮัมหมัด อิบรอฮีม สุเลม มีจำนวน 79 บท ตีความที่รวบรวมโดยมุฮัมหมัด अबดุลมุโนิม เคาะฟาญียี มีจำนวน 82 บท และตีความที่รวบรวมโดยมุฮัมหมัด อะฟีฟ อัชชะอ์บียี จำนวน 69 บท

ลำดับที่ห้า คือท่วงทำนองอัลค็อฟีฟ (الْخَفِيفُ) ปรากฏอยู่ในหนังสือรวมบทกวีที่รวบรวมโดยมุฮัมหมัด อิบรอฮีม สุเลม มีจำนวน 20 บท ส่วนตีความที่รวบรวมโดยมุฮัมหมัด अबดุลมุโนิม เคาะฟาญียี มีจำนวน 16 บท และตีความที่รวบรวมโดยมุฮัมหมัด อะฟีฟ อัชชะอ์บียี มีจำนวน 18 บท

ลำดับที่หก ได้แก่ อัลมุตะกอริบ (الْمُنْقَرِبُ) หนังสือรวมบทกวีที่รวบรวมโดยมุฮัมหมัด อิบรอฮีม สุเลม มีจำนวน 15 บท ส่วนตีความที่รวบรวมโดยมุฮัมหมัด अबดุลมุโนิม เคาะฟาญียี มีจำนวน 13 บท และตีความที่รวบรวมโดยมุฮัมหมัด อะฟีฟ อัชชะอ์บียี มีจำนวน 11 บท

ลำดับที่เจ็ด ท่วงทำนองอัลสะเรียว (السَّرِيعُ) ปรากฏในหนังสือรวมบทกวีที่รวบรวมโดยมุฮัมหมัด อิบรอฮีม สุเลม เพียง 6 บท ส่วนตีความที่รวบรวมโดยมุฮัมหมัด अबดุลมุโนิม เคาะฟาญียี มีจำนวน 6 บท และพบจากตีความที่รวบรวมโดยมุฮัมหมัด อะฟีฟ อัชชะอ์บียี จำนวน 4 บท



ลำดับที่แปด ท่วงทำนองอรร่อมัล (الرَّمْلُ) พบในหนังสือรวมบทกวีที่รวบรวมโดยมุฮัมหมัด อิบรอฮีม สุเลม จำนวน 9 บาท ส่วนตีความที่รวบรวมโดยมุฮัมหมัด अबดุลมุโนิม เคาะฟาญีย์ มีจำนวน 9 บาท และตีความที่รวบรวมโดยมุฮัมหมัด อะฟีฟ อัชชะอ์บียีจำนวน 7 บาท

ลำดับที่เก้า ท่วงทำนองอรร่อญูซ (الرَّجُزُ) พบในหนังสือรวมบทกวีที่รวบรวมโดยมุฮัมหมัด อิบรอฮีม สุเลม มีจำนวน 7 บาท ส่วนตีความที่รวบรวมโดยมุฮัมหมัด अबดุลมุโนิม เคาะฟาญีย์ มีจำนวน 7 บาท และตีความที่รวบรวมโดยมุฮัมหมัด อะฟีฟ อัชชะอ์บียี จำนวน 2 บาท

ลำดับที่สิบ ท่วงทำนองอัลมุณสะเรียห์ (الْمُنْسَرُخُ) พบว่าในหนังสือรวมบทกวีที่รวบรวมโดยมุฮัมหมัด อิบรอฮีม สุเลม จำนวน 5 บาท ส่วนตีความที่รวบรวมโดยมุฮัมหมัด अबดุลมุโนิม เคาะฟาญีย์ มีจำนวน 9 บาท และตีความที่รวบรวมโดยมุฮัมหมัด อะฟีฟ อัชชะอ์บียี พบท่วงทำนองนี้จำนวน 5 บาท

ส่วนฉันทลักษณ์หรือกอฟียะฮ์ (الْقَافِيَةُ) ในกวีนิพนธ์อาหรับ คือจังหวะสัมผัสท้ายของแต่ละบาทที่รวมอยู่ในบทกวีเดียวกัน โดยทุกบาทต้องลงท้ายด้วยสัมผัสเดียวกันทั้งบท กอฟียะฮ์จะมาพร้อมกับอักษรภาษาอาหรับตัวหนึ่งที่เรียกว่า “อรร่อวีย์ (الرَّوْيُ)” หรืออักษรสัมผัส ซึ่งเมื่อบทกวีลงท้ายด้วยอักษรใดแล้ว จะบังคับให้บทกวีทั้งบทลงท้ายด้วยอักษรตัวนั้นด้วย ซึ่งอักษรอรร่อวีย์จะทำหน้าที่เสมือนเป็นตัวเชื่อมโยงบทกวีเข้าไว้ด้วยกัน และเมื่ออรร่อวีย์ของบทกวีบทนั้นเป็นอักษรใดก็จะเรียกกอฟียะฮ์ของบทกวีตามอักษรดังกล่าว เช่นบทกวีที่ลงท้ายด้วยอักษร “บาอ์ (ب)” ก็จะเรียกบทกวีบทนั้นว่า “กอฟียะฮ์บาอ์”

จากการวิเคราะห์จำแนกกอฟียะฮ์และอักษรอรร่อวีย์ในกวีนิพนธ์ของอิหม่ามชาฟีอียีพบว่ากวีนิพนธ์ของอิหม่ามชาฟีอียีใช้ตัวอักษรอรร่อวีย์ในภาษาอาหรับ 19 อักษร จากทั้งหมด 28 อักษร โดยอักษรอรร่อวีย์ที่อิหม่ามชาฟีอียีเลือกใช้มากที่สุดได้แก่ อักษร บาอ์ (ب) นูน (ن) มีม (م) รออ์ (و) ดาล (د) และอักษรลาม (ل) ตามลำดับ ส่วนอักษรตัวอื่น ๆ อีก 13 อักษรนั้นพบว่ามีการใช้อักษรดังกล่าวจำนวนไม่มาก ดังตารางต่อไปนี้



ตารางที่ 1 ตารางแสดงการเลือกใช้อักษรลงท้าย “อรร่ววีย (الرَّوِي)”

ในกวีนิพนธ์ของอิหม่ามชาฟีอีย

“อรร่ววีย ” (อักษรสัมผัส) (الرَّوِي)	หนังสือรวมบทกวี ของอิหม่ามชาฟีอีย มุฮัมหมัด อิบรอ ฮีม สุเลม	หนังสือรวมบทกวีของ อิหม่ามชาฟีอีย มุฮัมหมัด अबดุลmunอิม เคาะฟาญีย	หนังสือรวมบทกวีของ อิหม่ามชาฟีอีย มุฮัมหมัด อะฟีฟ อัชชะฮ์บีย
กอฟียะฮ์บาร (ب)	60	60	57
กอฟียะฮ์นูน (ن)	53	67	54
กอฟียะฮ์มีม (م)	52	58	40
กอฟียะฮ์รอ (ر)	49	54	46
กอฟียะฮ์ดัล (د)	48	47	40
กอฟียะฮ์ลาม (ل)	41	41	35
กอฟียะฮ์กอฟ (ق)	32	37	32
กอฟียะฮ์ต้อ (ت)	23	28	18
กอฟียะฮ์ฮัยน์ (ح)	23	20	18
กอฟียะฮ์ซีน (س)	21	27	27
กอฟียะฮ์ฮัมซะฮ์ (ع)	17	19	17
กอฟียะฮ์ฟ้อ (ف)	15	15	15
กอฟียะฮ์ย้อ (ي)	13	13	13
และอลิฟ มักชูเราะฮ์ (ي)			
กอฟียะฮ์ฮ้อ (ح)	10	12	10
กอฟียะฮ์ญีม (ج)	7	6	6
กอฟียะฮ์ค้อด (ص)	7	7	7
กอฟียะฮ์กาฟ (ك)	7	9	7
กอฟียะฮ์ฎ้อด (ض)	6	6	6
กอฟียะฮ์ฮ้อ (ه)	3	3	-

6.1.2 ด้านภาพพจน์และการใช้คำ

จากการวิเคราะห์กวีนิพนธ์ของอิหม่ามชาฟีอียพบว่า มีการใช้ภาพพจน์ในรูปแบบของการดัดขบ (التَّشْبِيهُ) หลายประเภท ที่โดดเด่นมากคือการดัดขบตีพิมพ์ (التَّشْبِيهُ التَّمْثِيلِي) และการดัดขบตีพิมพ์นี้ (التَّشْبِيهُ الصَّنَائِي) ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความเชี่ยวชาญในด้านวาทศิลป์และความสามารถ



ในการอุปมาเชิงสร้างสรรค์เพื่อสื่อสารแนวคิดของตนสู่ผู้ฟัง เพื่อให้ผู้ฟังสามารถเห็นภาพได้อย่างชัดเจน บุซรอ ซอและห์ (1994, เล่ม 3, หน้า 12) ได้นิยามภาพพจน์ (الصُّورَةُ الْفَنِّيَّةُ) ของกวีนิพนธ์อาหรับไว้ว่า ภาพพจน์นั้นหมายถึงการเรียบเรียงถ้อยคำอย่างชาญฉลาดเพื่อให้เกิดภาพพจน์หรือให้ความหมายที่ลึกซึ้งเป็นพิเศษ ส่วนความงามของภาพพจน์ที่แสดงออกมาผ่านบทกวีนั้น เกิดจากการเรียบเรียงถ้อยคำและความหมายเพื่อให้เกิดจินตภาพแก่ผู้รับฟัง

ส่วนหนึ่งจากกวีนิพนธ์ของอิหม่ามซาฟิอีที่ประพันธ์ในท่วงทำนองอัลบะซี้ฏ (الْبَسِيطُ) เป็นบทกวีจาก “กอฟิยะฮ์ซิน (س)” (มุฮัมหมัด อะฟีฟ อัชชะอ์บีย, 1971, หน้า 51) (มุฮัมหมัด अबดุลมุณอิม เคาะฟาญี, 1985, หน้า 86)

تَبْغِي النِّجَاةَ وَلَمْ تَسْلُكْ طَرِيقَهَا إِنَّ السَّفِينَةَ لَا تَجْرِي عَلَى الْيَبَسِ

ท่านปรารถนาทางรอดแต่ท่านหาได้เดินไปตามทางนั้น เรือนั้นไม่สามารถแล่นไปบนหนทางที่แห้งผากได้เลย

และจากการวิเคราะห์พบว่าอิหม่ามซาฟิอีนั้นมีการใช้ภาพพจน์ในรูปแบบอิสติอาระฮ์ (الِاسْتِعَارَةُ) เพื่อให้สำนวนเกิดความกระชับและแฝงความนัยที่ลึกซึ้ง มีทั้งการเปรียบเทียบในเชิงบุคลาธิษฐาน และการเปรียบเทียบสัญลักษณ์ เพื่อให้สิ่งที่เป็นามธรรมนั้นกระจ่างชัดเจนในใจของผู้ฟัง अबดุลอาซีซ อะดึก (1985, เล่มที่ 2, หน้า 173-175) กล่าวว่า อิสติอาระฮ์ คือ การดัดขี้อธิษประภทหนึ่งที่มีการดัดองค์ประกอบหลักบางประการของการดัดขี้อ แต่มีการกล่าวถึงคุณลักษณะหรือกริยาอาการที่บ่งบอกถึงสิ่งที่ถูกดัดทอนออกไปนอกจากนี้ยังพบการใช้ภาพพจน์ในรูปแบบกินายะฮ์ (الْكِنَايَةُ) ฎิยาอุดดีน อิบน์ อะซีร (ม.ป.ป., เล่ม 3, หน้า 52) ได้กล่าวถึงการกินายะฮ์ไว้ว่า กินายะฮ์คือคำหนึ่งที่มีความหมายเป็นสองทาง ทางหนึ่งเป็นความเดิมและอีกทางหนึ่งเป็นความหมายโดยนัย โดยมีคุณลักษณะร่วมกันบางประการของความหมายทั้งสอง

ตัวอย่างบทกวีของอิหม่ามซาฟิอีที่ใช้การกินายะฮ์ในบทกวีที่ประพันธ์โดยใช้กอฟิยะฮ์กาฟ (ك) ในท่วงทำนองมัจซูฮ์อัลกามิล (مَجْزُوءُ الْكَامِلِ) (มุฮัมหมัด อิบรอฮีม สุเลม, ม.ป.ป., หน้า 114) (มุฮัมหมัด อะฟีฟ อัชชะอ์บีย, 1971, หน้า 68) (มุฮัมหมัด अबดุลมุณอิม เคาะฟาญี, 1985, หน้า 102)

مَا حَاكَ جِلْدَكَ مِثْلُ ظَفَرِكَ فَتَوَلَّ أَنْتَ جَمِيعَ أَمْرِكَ

ไม่มีสิ่งใดจะเกาผิวหนังที่คันได้ดีเหมือนกับเล็บของท่าน ดังนั้นท่านจงทำหน้าที่ต่าง ๆ ของท่านด้วยตนเอง

ตัวอย่างการเปรียบเทียบในเชิงกินายะฮ์ที่มีการระบุคุณลักษณะ (كِنَايَةٌ عَنْ صِفَةٍ) ความหมายของการเกาด้วยเล็บของตนในที่นี้มีความถึงการสนับสนุนให้ฟังตนเองดำรงตนอยู่ได้ด้วยตนเองไม่หวังพึ่งพาคนอื่น



และจากการวิเคราะห์วินิพนธ์ของอิหม่ามชาฟีอี้อันด้านรูปแบบการใช้คำเพื่อเพิ่มสีสันและสร้างสัมผัสใน (الْمُوسِيقِيُّ الدَّاخِلِيُّ) พบว่ามีการเลือกใช้คำใน 2 รูปแบบหลักได้แก่ การเลือกใช้คำโดยพิจารณาจากความหมาย (الْمَحْسَنَاتُ الْمَعْنَوِيَّةُ) และการเลือกใช้คำโดยพิจารณาจากตัวอักษรและสระ (الْمَحْسَنَاتُ اللَّفْظِيَّةُ)

การเลือกใช้คำโดยพิจารณาจากความหมาย (الْمَحْسَنَاتُ الْمَعْنَوِيَّةُ) จากวินิพนธ์ของอิหม่ามชาฟีอี้อันทั้ง 3 เล่ม พบว่ามีการเลือกใช้คำในประเภทต่าง ๆ ได้แก่ (1) อัญญาบ (الطَّبَاقُ) การเลือกคำที่มีความหมายตรงข้าม 1 คู่มากล่าวไว้ในประโยคเดียวกัน (2) อัลมุกอเบละฮ์ (الْمُقَابَلَةُ) การนำคำหรือประโยคที่มีความหมายตรงข้ามมากกว่า 1 คู่มากล่าวไว้ในบทกวี (3) อัลลัฟฟ์และอันนัซร์ (الْلَفْ وَالنَّضْرُ) การกล่าวถึงสิ่งหนึ่งในภาพรวม หลังจากนั้นจึงมีการแจกแจงรายละเอียดของสิ่งดังกล่าว (4) อัตตักซิม (التَّقْسِيمُ) การกล่าวถึงสิ่งหนึ่งที่มีหลายประเภท หลังจากนั้นจึงได้แยกประเภทของสิ่งดังกล่าวให้เกิดความชัดเจน (5) มุรออาตุนนะซีร์ (مُرَاعَاةُ النَّظِيرِ) การสื่อสารโดยเลือกใช้คำที่มีความหมายสอดประสานเป็นไปในทางเดียวกัน (6) อัลอักซ์และตบัติล (الْعُكْسُ وَالتَّبْدِيلُ) การเรียงลำดับคำสองคำโดยในวรรคแรก โดยกล่าวคำหนึ่งไว้ก่อนและอีกคำหนึ่งไว้ด้านหลัง หลังจากนั้นจึงมีการสลับลำดับกันในวรรคหลัง (ซิยาบุดดิน อันนุวัยรีย์, 2004, เล่ม 7 หน้า 120) (7) อัลอิรค้อด (الْإِرْصَادُ) การนำเอาคำที่เป็นกอพิยะฮ์ของบาทนั้น ๆ มากล่าวในวรรคแรกด้วย (8) อัลมุบาละฆะฮ์ (الْمُبَالَغَةُ) การเลือกใช้คำที่ให้ความหมายเกินจริง โดยมีเป้าหมายเพื่อยกระดับความน่าสนใจให้กับบทกวี (9) อัลมัชชะบัลกะลามีย (الْمَذْهَبُ الْكَلَامِي) การเลือกใช้คำหรือประโยคเพื่อให้เหตุผลเชิงตรรกวิทยา เพื่อสนับสนุนแนวคิดหรืออุดมการณ์โดยมีเป้าหมายให้เกิดการยอมรับ

การเลือกใช้คำจากตัวอักษรและสระ (الْمَحْسَنَاتُ اللَّفْظِيَّةُ) จากวินิพนธ์ของอิหม่ามชาฟีอี้อันปรากฏการเลือกใช้คำในประเภทต่าง ๆ ได้แก่ (1) อัลญินาส (الْجِنَاسُ) การเลือกใช้คำที่มีการเขียนหรือการออกเสียงเหมือนหรือใกล้เคียงกัน แต่มีความหมายที่แตกต่างกัน (บัสยูนีย์ อับดุลฟัตตาห์, 2004, หน้า 234) (2) อัซซัจ (السَّجْعُ) การเลือกใช้คำในวรรคแรกและวรรคหลังให้ลงท้ายด้วยอักษรเดียวกัน (3) อัตตัสรีฮ์ (التَّصْرِيحُ) การที่คำสุดท้ายของวรรคแรกพ้องกับคำสุดท้ายของวรรคหลัง ไม่ว่าจะพ้องกันโดยสมบูรณ์หรือไม่สมบูรณ์ (อิบนุ ร่อซีก อัลกอยรวานีย, 1981, หน้า 102) (4) ร้อดดุลัจซ์ อะลัสศอดร์ (رَدُّ الْعَجْزِ عَلَى الصَّدْرِ) การนำเอาคำท้ายของวรรคหลังมากล่าวไว้ในวรรคแรก โดยนำมากล่าวในช่วงต้น ช่วงกลาง หรือท้ายของวรรคแรก

การเลือกใช้คำเพื่อให้เกิดสัมผัสอักษรในบทกวีแต่ละบาท แสดงให้เห็นว่ากวีมีความสามารถในการเลือกใช้คำเพื่อสร้างคุณค่าให้กับบทประพันธ์ ทั้งด้านการสื่อความหมายที่ชัดเจน กระชับ และสะท้อนอารมณ์ความรู้สึกของผู้ฟังและสามารถโน้มน้าวจิตใจของผู้ฟังได้ รวมไปถึงความไพเราะของจังหวะทั้งสัมผัสนอก (الْمُؤَسِّقِيُّ الْخَارِجِيُّ) และสัมผัสใน (الْمُؤَسِّقِيُّ الدَّخْلِيُّ)

6.2 วิเคราะห์แนวคิดด้านคุณธรรมจริยธรรม

จากการวิเคราะห์กวีนิพนธ์ของอิหม่ามชาฟีอีย์ทั้ง 3 เล่ม ปรากฏแนวคิดด้านคุณธรรมจริยธรรมซึ่งสามารถจำแนกออกเป็น 5 ด้าน คือ ด้านศีลธรรมจรรยา ด้านคุณค่าการศึกษา ด้านคุณค่าชีวิตและความเป็นมนุษย์ ด้านบทกวีแห่งวิทยปัญญาและปรัชญาชีวิตและด้านคุณค่าทางจิตวิญญาณ

6.2.1 ด้านศีลธรรมจรรยา จากการวิเคราะห์เนื้อหาจากกวีนิพนธ์ของอิหม่ามชาฟีอีย์พบว่า มีการเน้นหนักในเรื่องศีลธรรมจรรยา โดยเรียกร้องให้ผู้คนประกอบคุณงามความดี ละเว้นจากการทำความชั่ว เน้นย้ำและเตือนให้ออกห่างพฤติกรรมที่ไม่ดี มีความซื่อสัตย์สุจริต มีหัวใจที่กรุณาเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ นอบน้อมถ่อมตน ตระหนักในคุณค่าของตนเอง ให้เกียรติผู้อื่นไม่ยโสโอหัง อดอ้อางความดีของตน ส่วนหนึ่งจากกวีนิพนธ์ในกอฟิยะฮัมชะฮ์ (๔) ประพันธ์โดยใช้ท่วงทำนองอัลวาฟิร (الْوَأْفِرُ) (มุฮัมหมัด อิบรอฮีม สุเลม,ม.ป.ป.,หน้า 10) (มุฮัมหมัด อะฟีฟ อัชชะอ์บีย,1971 ,หน้า 15-17) (มุฮัมหมัด अबดุลmunim เคาะฟาญีย ,1985 ,หน้า 46-47)

وَكُنْ رَجُلًا عَلَى الْأَهْوَالِ جَلَدًا وَشِيمَتِكَ السَّمَاخَةُ وَالْوَفَاءُ

จงเป็นชายที่เข้มแข็งเมื่อต้องเผชิญกับภัยพิบัติ และจงทำให้ความเอื้อเฟื้อและความซื่อสัตย์เป็นนิสัยของท่าน

อิหม่ามชาฟีอีย์เปรียบพฤติกรรมของผู้ที่ยึดมั่นในหลักคุณธรรมเป็นการค้าที่มีแต่ผลประโยชน์ซึ่งจะส่งผลสะท้อนกลับมาที่ตัวเอง และสอนให้เห็นคุณค่าของการให้อภัย การวางตัวให้อยู่ในสถานะที่เหมาะสม ระวังคำพูด ทั้งถ้อยคำ น้ำเสียงและกริยาอาการให้แสดงออกอย่างถูกต้องตามมารยาทและคตินิยมของคนในสังคม สอนให้รู้จักควบคุมอารมณ์ และรับมือกับสถานการณ์ต่าง ๆ ที่ผ่านเข้ามาในชีวิตได้อย่างสุขุมรอบคอบ ดำเนินชีวิตได้อย่างปกติสุขและเป็นที่ยอมรับของผู้คนทั่วไป ส่วนหนึ่งจากกวีนิพนธ์ของอิหม่ามชาฟีอีย์ที่ประพันธ์ด้วยกอฟิยะฮัมบ่า (ب) ในท่วงทำนองอัลญัฮ์วิ้ล (الْجُوهْلُ) (มุฮัมหมัด อิบรอฮีม สุเลม,ม.ป.ป.,หน้า 16) (มุฮัมหมัด อะฟีฟ อัชชะอ์บีย,1971,หน้า 21) (มุฮัมหมัด अबดุลmunim เคาะฟาญีย ,1985 ,หน้า 51)



تَنْغَصَّ مِنْ أَيَّامِهِ مُسْتَطَابُهَا
حَرَامٌ عَلَى نَفْسِ التَّقِيِّ ارْتِكَابُهَا

إِذَا اصْفَرَّ لَوْنُ الْمَرْءِ وَابْيَضَّ شَعْرُهُ
فَدَعْ عَنْكَ سَوَاتِ الْأُمُورِ فَإِنَّهَا

ครั้นเมื่อผิวของคนหนึ่งเริ่มซีดเหลืองและเส้นผมกลายเป็นสีขาว

เขาย่อมรู้สึกหดหู่และสิ้นหวังต่อการแสวงหาเป้าหมายของชีวิต

ท่านจงละทิ้งการกระทำที่ชั่วร้ายไปเถิด เพราะแท้จริงแล้ว

การทำความชั่วนั้นเป็นสิ่งต้องห้ามสำหรับผู้มีหัวใจที่ยำเกรง

6.2.2 ด้านคุณค่าการศึกษา อิหม่ามซาฟิอี๋เดินทางรอนแรมตลอดช่วงชีวิตของท่าน

ก็เพื่อการศึกษา (อิบนุลญะซีร, 2012 หน้า 492) รายงานจากท่านร่อเบียะฮ์ บุตร สุลมานว่า “ฉันได้ยินท่านอิหม่ามซาฟิอี๋กล่าวว่า การแสวงหาความรู้ที่ประเสริฐกว่าการละหมาดที่เป็นสุนนะฮ์ (หมายถึงการนมาสต่อพระผู้เป็นเจ้าที่ได้รับการส่งเสริมจากท่านศาสดาให้ปฏิบัติ) เสียอีก ส่วนหนึ่งจากกวีนิพนธ์ของอิหม่ามซาฟิอี๋ที่มีเนื้อหากล่าวถึงคุณค่าของการศึกษาหาความรู้ จากท่วงทำนองอัลวาฟิร (الْوَفِير) (มุฮัมหมัด อิบรอฮีม สุลเลม,ม.ป.ป.,หน้า 126) (มุฮัมหมัด อะฟีฟ อัชชะอ์บีย,1971 ,หน้า 74) (มุฮัมหมัด अबดุลมุโนม เคาะฟาญีย ,1985 ,หน้า 110)

وَلَوْ وَلَدَتْهُ آبَاءٌ لِنَامٍ
يُعْظِمُ أَمْرَهُ الْقَوْمُ الْكَرَامُ

رَأَيْتُ الْعِلْمَ صَاحِبُهُ كَرِيمٍ
لَيْسَ يَزَالُ يَرْفَعُهُ إِلَى أَنْ

ฉันเห็นว่าผู้ที่มีความรู้นั้นย่อมเป็นผู้ที่ทรงเกียรติ มาตรฐานว่าเขานั้นจะถือกำเนิดด้วยชาติตระกูลที่ดีต่อยกก็ตาม และความรู้นั้นจะยังคงยกเกียรติให้แก่เขา แม้กระทั่งกลุ่มชนที่มีเกียรติจะพากันให้ความสำคัญกับเขา

บทกวีของอิหม่ามซาฟิอี๋ที่ประพันธ์ไว้โดยใช้ “กอฟียะฮ์นูน (ن)” ในท่วงทำนองอัลญุอ์วิ้ล (الْجُوْءِل) เป็นคำแนะนำ 6 ประการในการศึกษาหาความรู้สำหรับเหล่านุชนรุ่นหลังได้นำไปใคร่ครวญและประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ตนเอง (มุฮัมหมัด อิบรอฮีม สุลเลม,ม.ป.ป.,หน้า 138) (มุฮัมหมัด อะฟีฟ อัชชะอ์บีย,1971 ,หน้า 81) (มุฮัมหมัด अबดุลมุโนม เคาะฟาญีย ,1985 ,หน้า 116)

سَأُنَبِّئُكَ عَنْ تَفْصِيلِهَا بَيَانٍ
وَصُحْبَةُ أَسْتَاذٍ وَطُولُ زَمَانٍ

أَخِي لَنْ تَنَالَ الْعِلْمَ إِلَّا بِسِتَّةٍ
ذِكَاؤٍ وَحِرْصٍ وَاجْتِهَادٍ وَبُلْغَةٍ

น้องชายเอ๋ย เจ้าจะได้วิชาความรู้ด้วย 6 ประการ

ฉันจะบอกเจ้าถึงรายละเอียดของมันดังนี้

เขาวุปัญญา ความใฝ่รู้ ความเพียรและมักน้อย

เคารพครูอาจารย์ และให้เวลาแก่การเรียน

6.2.3 ด้านคุณค่าชีวิตและความเป็นมนุษย์ อิหม่ามซาฟิอี๋ได้ให้ข้อคิดว่า บุคคลที่

ยึดมั่นในคุณธรรมความดีนั้นเขาจะเป็นบุคคลที่มีคุณค่าและได้รับการยอมรับจากผู้คนในสังคมและจะอยู่ในสถานะที่มีเกียรติน่ายกย่องชื่นชม จากกวีนิพนธ์ที่ประพันธ์ด้วยท่วงทำนองอัลญุอ์วิ้ล (الْجُوْءِل)



(มุฮัมหมัด อิบรอฮีม สุลเลม,ม.ป.ป.,หน้า 24) (มุฮัมหมัด อะฟีฟ อัชชะอ์บีย,1971 ,หน้า 54) (มุฮัมหมัด
อับดุลมนอิม เคาะฟาญีย ,1985 ,หน้า 26) ของอิหม่ามชาฟีอีย

أَرَى الْغُرَّ فِي الدُّنْيَا إِذَا كَانَ فَاضِلًا تَرَقَّى عَلَى رُؤُوسِ الرِّجَالِ وَيَخْطُبُ
وَإِنْ كَانَ مِثْلِي لَا فَضِيلَةَ عِنْدَهُ يُقَاسُ بِطِفْلِ فِي الشَّوَارِعِ يَلْعَبُ

อนิจจังโลกนี้ ทำให้ฉันพบว่าผู้ทรงภูมิธรรมนั้น เขาย่อมอยู่เหนือผู้คนและเป็นปากเป็นเสียงแทนพวกเขา
หากผู้เปี่ยมไปด้วยวิทยุติเช่นตัวฉันไร้ซึ่งภูมิธรรมแล้ว สถานะย่อมไม่ต่างจากเด็กน้อยที่วิ่งเล่นอยู่ตามท้องถนนเลย

อิหม่ามชาฟีอียสอนว่า มนุษย์จะต้องพึ่งพาตนเอง มีความพอดีตามอัตภาพของ
ตนเองไม่เบียดเบียนผู้อื่น ความร่ำรวยที่แท้จริงมิใช่การครอบครองทรัพย์สินเงินทองที่มีจำนวนมาก แต่
หมายถึงการเพียงพอและการไม่ยอภาคใดยากมีในสิ่งที่ไม่ใช่ของตน จากบทกวีกอฟียะฮ์บ่าว (ب) ใน
ท่วงทำนองอฏฏอวี้ล (الطَّوِيلُ) (มุฮัมหมัด อิบรอฮีม สุลเลม,ม.ป.ป.,หน้า 20-21) (มุฮัมหมัด อะฟีฟ อัช
ชะอ์บีย,1971 ,หน้า 23-24) (มุฮัมหมัด อับดุลมนอิม เคาะฟาญีย ,1985 ,หน้า 52-53)

غَنِيٌّ بِمَا مَالٍ عَنِ النَّاسِ كُلِّهِمْ وَلَيْسَ الْغِنَى إِلَّا عَنِ الشَّيْءِ لَا بِهِ

อันความรายนั้นคือการไม่ต้องพึ่งมนุษย์ด้วยกัน หาใช่ด้วยการมีทรัพย์สิน
ความมั่งคั่งคือการที่จิตใจไม่ยอภาคใดยากมีสิ่งต่าง ๆ หาใช่ต้องมีหรือเป็นเจ้าของสิ่งนั้นไม่

6.2.4 บทกวีแห่งวิญญูญาณและปรัชญาชีวิต จากการศึกษาวินิพนธ์ของอิหม่ามชาฟีอียที่ถูก
รวบรวมเอาไว้ ผู้วิจัยพบว่าวินิพนธ์ของท่านหลายบทฉายภาพให้เห็นถึงปรัชญาการดำเนินชีวิตของ
มนุษย์ อิหม่ามชาฟีอียแนะนำให้เราเตรียมตัวรับทุกสิ่งที่จะเกิดขึ้นในชีวิตให้ได้ และความโชคดีของผู้ที่
มีเกียรตินั้นก็คือ การที่เขามีความสุขสงบและปลอดภัยในชีวิต ไร้ซึ่งทุกข์โศกที่จะทำให้ชีวิตของเขาไม่มี
ความสุข

จากวินิพนธ์ของอิหม่ามชาฟีอียที่ประพันธ์โดยใช้ “กอฟียะฮ์รออ์ (ج)” ซึ่งประพันธ์ใน
ท่วงทำนองอัลบะซี้ฏ (الْبَسِيطُ) (มุฮัมหมัด อิบรอฮีม สุลเลม,ม.ป.ป.,หน้า 72) (มุฮัมหมัด อะฟีฟ อัชชะอ์
บีย,1971 ,หน้า 45-46) (มุฮัมหมัด อับดุลมนอิม เคาะฟาญีย ,1985 ,หน้า 81)

الدَّهْرُ يَوْمَانِ ذَا أَمْنٍ وَذَا خَطَرٍ وَالْعَيْشُ عَيْشَانِ ذَا صَفْوٍ وَذَا كَدَرٍ
أَمَّا تَرَى الْبَحْرَ تَعْلُو فَوْقَهُ جَيْفٌ وَتَسْتَقِرُّ بِأَقْصَى قَاعِهِ الدَّرَرُ

วันเวลานั้นมีแค่ 2 วัน วันที่สงบปลอดภัยและวันที่อันตราย
และช่วงชีวิตนั้นมี 2 ช่วง ช่วงที่ปลอดภัยโปร่งไร้ซึ่งทุกข์โศก กับช่วงที่ขุ่นหมอง
ท่านมิได้พินิจท้องทะเลที่มีซากศพต่างลอยขึ้นมาเหนือผิวน้ำดอกหรือ
ทั้ง ๆ ที่ไข่มุกอันเลอค่า กลับจมอยู่ในส่วนที่ลึกที่สุดของทะเล



จากบทกวีของอิหม่ามซาฟิอีที่ตีแผ่ให้เห็นถึงธรรมชาติของมนุษย์ประการหนึ่งก็คือ มนุษย์ชอบตำหนิและกล่าวโทษวันเวลาและคนรอบข้างอยู่เสมอจากบทกวีที่ประพันธ์ในท่วงทำนองอัลวาฟิร (أَلْوَفِيرُ) ซึ่งประพันธ์โดยใช้กอฟียะฮ์นูน (ن) (มุฮัมหมัด อิบรอฮีม สุเลม,ม.ป.ป.,หน้า 141) (มุฮัมหมัด อะฟีฟ อัชชะอ์บีย,1971 ,หน้า 82) (มุฮัมหมัด अबดุลมุณอิม เคาะฟาญีย,1985 ,หน้า 117)

نَعِيبُ زَمَانِنَا وَالْعَيْبُ فِينَا وَمَا لَزَمَانِنَا عَيْبُ سَوَانَا
وَنَهْجُو ذَا الزَّمَانِ بِغَيْرِ ذَنْبٍ وَلَوْ نَطَقَ الزَّمَانُ لَنَا هَجَانَا

พวกเราตำหนิวันเวลา ทั้งที่ข้อบกพร่องนั้นเกิดจากพวกเรา

วันเวลานั้นไม่ได้มีข้อบกพร่องใด ๆ นอกจากตัวของพวกเราเอง

และเรานั้นกล่าวให้ร้ายต่อวันเวลา โดยที่มันไม่มีความผิดใด ๆ

หากว่าวันเวลานั้นสามารถพูดได้ แน่แน่นอนมันย่อมตำหนิพวกเรา

6.2.5 ด้านคุณค่าทางจิตวิญญาณ อิหม่ามซาฟิอีได้นำเสนอแนวคิดที่จะสามารถสร้างความมั่นคงและคุณค่าให้กับจิตวิญญาณไว้หลายลักษณะ ท่านเสนอแนวคิดที่จิตวิญญาณที่สมบูรณ์ต้องมาจากรากฐานของความศรัทธา ความเชื่อมั่นและความภักดีต่อพระผู้เป็นเจ้า ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะคอยหล่อเลี้ยงจิตวิญญาณของมนุษย์ให้มีความเข้มแข็ง ผู้มีศรัทธาอันแรงกล้าจะปฏิบัติหน้าที่ของตนอย่างเต็มกำลังความสามารถและจะเฝ้าวิงวอนต่อพระผู้เป็นเจ้าให้ได้รับการอภัยต่อความผิดพลาดที่ได้เคยกระทำ จากกอฟียะฮ์มีม (م) ในท่วงทำนองอัลฏอวิล (الطَوِيلُ) (มุฮัมหมัด อิบรอฮีม สุเลม,ม.ป.ป.,หน้า 134-136) (มุฮัมหมัด อะฟีฟ อัชชะอ์บีย,1971 ,หน้า 78-79) (มุฮัมหมัด अबดุลมุณอิม เคาะฟาญีย ,1985หน้า 114-115)

وَلَمَّا قَسَا قَلْبِي وَضَاقَتْ مَذَاهِبِي جَعَلْتُ الرِّجَا مِنِّي لِعَفْوِكَ سُلْمًا
تَعَاظَمَنِي ذَنْبِي فَلَمَّا قَرَنْتُهُ بِعَفْوِكَ رَبِّي كَانَ عَفْوُكَ أَعْظَمًا

ครั้นหัวใจนั้นมันแข็งกระด้าง และหนทางเดินนั้นมันแคบลง

ข้าฯ ขอใช้ความหวังในการอภัยโทษของพระองค์เป็นลี้ภัยนำไป

ความผิดของข้าฯ นั้นใหญ่หลวงนัก แต่เมื่อนำไปเทียบกับ

การให้อภัยของพระองค์แล้ว ความกรุณาของพระองคื้นยิ่งใหญ่มากกว่า

7. สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์กลวิธีการประพันธ์และแนวคิดด้านคุณธรรมจริยธรรมในกวีนิพนธ์ของอิหม่ามซาฟิอี ในหนังสือรวมบทกวีจำนวน 3 เล่ม ได้แก่ (1) ตีความของอิหม่ามซาฟิอี (دِيْوَانُ الْإِمَامِ الشَّافِعِيِّ) รวบรวมโดยมุฮัมหมัด อะฟีฟ อัชชะอ์บีย (2) ตีความของอิหม่ามซาฟิอี

(دِيَوَانُ الْإِمَامِ الشَّافِعِيِّ) รวบรวมและเรียบเรียงโดย มุฮัมหมัด อิบรอฮีม สุเลม และ (3) ดิวนของอิหม่ามชาฟีอียฺ (دِيَوَانُ الْإِمَامِ الشَّافِعِيِّ) รวบรวมโดย มุฮัมหมัด अबดุลมุนิม เคาะฟาญียฺ

ผลการวิเคราะห์พบว่า กวีนิพนธ์ของอิหม่ามชาฟีอียฺปรากฏการเลือกใช้ท่วงทำนองทั้งหมด 10 ท่วงทำนอง และพบการใช้ตัวอักษรอรัรวีเย์เพื่อกำกับฉันทลักษณ์ของกวีนิพนธ์ 19 อักษร จากอักษรภาษาอาหรับทั้งหมด 28 อักษร ปรากฏการเลือกใช้ภาพพจน์ (الصُّورَةُ الْفَنِّيَّةُ) ในรูปแบบดัชนี (التَّشْبِيهُ) อิสติอาระฮ์ (الْإِسْتِعَارَةُ) และกنايةฮ์ (الْكِنَايَةُ) และการเลือกใช้คำโดยพิจารณาจากความหมาย (الْمَحْسَنَاتُ الْمَعْنَوِيَّةُ) มีการเลือกใช้คำในรูปแบบอัญมณี (الطَّبَاقُ) อัลมุกอเบละฮ์ (مُرَاعَاةُ النَّظِيرِ) มุรออาตุนนะซีร์ (الْتَقْسِيمُ) อัดดักซิม (الْفُكْ وَالنَّشْرُ) อัลลัฟฟ์และอันนัซร์ (الْمُقَابَلَةُ) อัลอักษและดับดีล (الْعَكْسُ وَالتَّبْدِيلُ) อัลอิรศอด (الْإِرْسَادُ) อัลมุบาละฆะฮ์ (الْمَبَالِغَةُ) และอัลมัสชะบู้ลกะลามียฺ (الْمَذْهَبُ الْكَلَامِيُّ) และการเลือกใช้คำโดยพิจารณาจากตัวอักษรและสระ (الْمَحْسَنَاتُ اللَّفْظِيَّةُ) ในประเภทต่าง ๆ ได้แก่ อัลญินาส (الْجِنَاسُ) อัซซัจอ (السَّجْعُ) อัดดักเศรียะฮ์ (التَّصْرِيعُ) และร็อตตุลอัจซ์ อะลัสศอดร์ (رُتْدُ الْعَجْزِ عَلَى الصَّدْرِ)

ผลการวิเคราะห์เนื้อหาด้านคุณธรรมจริยธรรมในกวีนิพนธ์ของอิหม่ามชาฟีอียฺ สามารถจำแนกออกเป็น 5 ด้าน ได้แก่ (1) ด้านศีลธรรมจรรยา ปรากฏเนื้อหาจากกวีนิพนธ์ของอิหม่ามชาฟีอียฺ มีการเน้นหนักในเรื่องศีลธรรมจรรยา การสนับสนุนให้คิดดีทำดี ละเว้นจากความชั่วและอบายมุขทั้งปวง ยึดถือความซื่อสัตย์สุจริตทั้งวาจาและจิตใจ (2) ด้านคุณค่าการศึกษา เน้นหนักในเรื่องการศึกษาตลอดชีวิต และการมานะบากบั่นขยันหมั่นเพียรในการแสวงหาวิชาความรู้ และถือว่าผู้รู้เป็นผู้มีเกียรติยิ่ง (3) ด้านคุณค่าชีวิตและความเป็นมนุษย์ เน้นย้ำให้เห็นคุณค่ารักเกียรติและศักดิ์ศรี มีความอดทนอดกลั้นและพึ่งพาตนเอง (4) บทกวีแห่งวิทย์ปัญญาและปรัชญาชีวิต มีการหยิบยกสัจธรรมออกมาตีแผ่ในมุมมองที่น่าสนใจและมีการนำไปเปรียบเทียบกับสิ่งที่เป็นนามธรรมเพื่อสร้างจินตภาพและทำให้ผู้ฟังคล้อยตามได้โดยง่าย (5) ด้านคุณค่าทางจิตวิญญาณ มีการเน้นหนักในเรื่องของการสร้างความเข้มแข็งให้กับจิตวิญญาณผ่านการศรัทธาและความยำเกรงต่อพระผู้เป็นเจ้า ถือเป็นการสร้างสิ่งยึดเหนี่ยวทางจิตวิญญาณเพื่อสร้างความมั่นคงหนักแน่นให้กับจิตใจพร้อมที่จะรับมือหรือเผชิญหน้ากับเหตุการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างสุขุมรอบคอบ

อนึ่ง กลวิธีการประพันธ์กวีนิพนธ์ของอิหม่ามชาฟีอียฺแสดงให้เห็นว่า ลักษณะการประพันธ์และลีลาภาษาของอิหม่ามชาฟีอียฺสอดคล้องกับลักษณะของกวีนิพนธ์แนวคลาสสิกแบบดั้งเดิมที่มีชั้นเชิงทางวรรณศิลป์ มีการเลือกใช้คำเพื่อดึงอารมณ์ร่วมของผู้ฟัง มีความสละสลวยทางภาษาและ



แฝงไปด้วยคำสอนที่มุ่งยกระดับจิตใจของมนุษย์ สร้างสังคมที่อุดมไปด้วยคนดีมีเมตตา มีความรักความเอื้ออาทร และสมัครสมานสามัคคี ส่วนผลการวิเคราะห์ในภาพรวมพบว่า กวีนิพนธ์ของอิหม่ามชาฟีอีย์มีความกระชับสั้นและมีเนื้อหาที่ตรงเป้าหมาย ซึ่งต่างจากบทกวีแนวคลาสสิกที่มักเป็นกวีบทยาวและมีเนื้อหาที่หลากหลาย ดังกล่าวนี้นี้แสดงให้เห็นถึงเอกลักษณ์ในกลวิธีการประพันธ์กวีนิพนธ์ของอิหม่ามชาฟีอีย์ที่โดดเด่นและมีความเป็นเลิศทางวรรณกรรม สามารถถ่ายทอดเรื่องราวที่ผ่านเข้ามาในชีวิตและความรู้สึกนึกคิดของตนออกมาได้อย่างชัดเจน และมีการปรับเปลี่ยนเพื่อความเหมาะสมตามยุคสมัยทั้งด้านกลวิธีการประพันธ์และเนื้อหาของบทกวี

จากการศึกษาผลงานด้านกวีนิพนธ์ของอิหม่ามชาฟีอีย์พบว่ายังมีประเด็นที่เกี่ยวข้องกับอิหม่ามชาฟีอีย์ที่ควรนำมาศึกษา อาทิ ทศนคติและแนวคิดของอิหม่ามชาฟีอีย์ที่นำเสนอในรูปแบบของสุนทรียภาพ คำคม และคติพจน์ (الْأَقْوَالُ وَالْحِكْمُ) ที่เหล่าสานุศิษย์ของท่านได้จดบันทึกไว้ และได้มีการถ่ายทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่นจวบจนปัจจุบัน

เอกสารอ้างอิง

- بسيوني عبد الفتاح. (١٩٨٧). علم البديع. (الطبعة الثانية). مؤسسة المختار.
Bassiouni Abdel Fattah. (1987). *Ealam albadiei*. (2nd Ed). Muasasat almukhtar.
 بشرى صالح. (١٩٩٤). الصورة الشعرية في النقد العربي الحديث . المركز الثقافي العربي.
Bushra Saleh. (1994). *Al-suwrat alshieriyah fi alnaqd alearabii alhadith* . Almarkaz althaqafiu alearabia.
 دلال كاظم عبيد. (٢٠١٦). القيم التربوية عند الإمام الشافعي من خلال شعره. مجلة البحوث التربوية والنفسية. العدد ٤٩. يونيو ٢٠١٦. ص ٣٦٢-٣٦٣.
Dalal Kazem Obaid. (2016). *Alqiam altarbawiat eindal Imam Al-Shafi'i min khilal shaerih*. Journal of Educational and Psychological Research. Number 49. June 2016. pp. 362-363.
 شوقي ضيف. (د.ت). الفن ومذاهبه في الشعر العربي. القاهرة: دار المعارف.
Shawqi Deif. (n.d.). *Alfanu wamadhabuh fi alshier alearabii*. Cairo: Dar Al-Maaref.



شهاب الدين أحمد بن عبد الوهاب النويري. (٢٠٠٤). *نهاية الأرب في فنون الأدب*. بيروت: دار الكتب العلمية.

Shihab al-Din Ahmed Ibn Abdul Wahhab al-Nuwairi. (2004). *Nihayat al'arab fi funun al'adbi*. Beirut: Dar Al-kutub Al-eilmiah.

ضياء الدين بن الأثير. (د.ت). *المثل السائر في أدب الكاتب والشاعر*. دار نهضة مصر للطباعة والنشر. Dia Al-Din Ibn Al-Atheer. (n.d.). *Al-mathal alsayir fi 'adab alkatib walshaaeiri*. Dar nahdat misr liltibaeat walnashri.

عبد العزيز عتيق. (١٩٨٥). *علم البيان*. دار النهضة العربية: بيروت. Abdul Aziz Atiq. (1985). *Ealam albayan*. Beirut: Dar alnahdat alearabiyah.

عمر فروخ. (١٩٨١). *تاريخ الأدب العربي*. بيروت: دار العلم للملايين. Omar Farroukh (1981). *Tarikh al'adab alearabii*. Beirut: Dar Al-Ilm Lilmalayin.

محمد إبراهيم سُلَيْم. (د.ت). *ديوان الإمام الشافعي المسمى الجوهر النفيس في شعر الإمام محمد بن إدريس القاهرة: مكتبة ابن سينا*.

Muhammad Ibrahim Sulem. (n.d.). *Diwan al'imam Al-Shafi'i almusamma aljawhar alnnafis fi shier al'iimam muhammad ibn aidrisa*. Cairo: Maktabat ibn sina.

محمد حافظ الشريدة. (٢٠١٢). *الإمام الشافعي شاعراً*. المؤتمر العلمي الدولي الرابع: مؤتمر الإمام الشافعي. مايو 2012. غزة: جامعة الأقصى.

Muhammad Hafez al-Shurida. (2012). *Al-Imam Al-Shafi'i poet*. Fourth International Scientific Conference: Imam Shafi'i Conference. May 2012. Gaza: Al-Aqsa University.

محمد عبد المنعم خفاجي. (١٩٨٥). *ديوان الشافعي*. (الطبعة الثانية). القاهرة: مكتبة الكليات الأزهرية. Muhammad Abdul Mun-im Khofajiy (1985). *Diwan Al-Shafi'i*. (2nd ed.) Cairo: Maktabah Al-kullyat Al-Azhariyah.

محمد عفيف الزعبي. (د.ت). *ديوان الإمام الشافعي*. (دم). Muhammad Afif Assabya. (n.d.). *Diwan Al-Imam Al-Shafi'i*. (n.p.).

مصطفى عليوي كاظم. (٢٠١٨). *جينوم الشعر العمودي والحر*. مؤسسة دار الصادق الثقافية. Mustafa Aliwi Kazem. (2018). *Jinum alshier aleamudii walhar*. Muasasat Dar alsaadiq althaqafiati.

نازك الملائكة. (١٩٦٥). *قضايا الشعر المعاصر*. بغداد: مكتبة النهضة. Nazik al-Malaika. (1965). *Gadaya alshier almueasiri*. baghdad: maktabat alnahdati.